

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Бринцева В. Д.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень законів України «Про судоустрій і статус суддів»,
«Про Вищу раду юстиції»
(справа про повноваження державних органів у сфері судоустрою)

1. Рішенням Конституційного Суду України від 21 червня 2011 року № 7-рп/2011 визнано такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI (далі — Закон № 2453), а саме частин першої, четвертої статті 19, частин десятої статті 70, частин другої, третьої статті 77, частин шостої статті 79, частин першої статті 80, частин першої, другої, третьої, четвертої, шостої статті 89, частин п'ятої статті 97, частин п'ятої статті 111; а також пунктів 6¹, 6² частин першої статті 27, статті 29² Закону України «Про Вищу раду юстиції» від 15 січня 1998 року № 22/98-ВР (у редакції Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI) (далі — Закон № 22) щодо повноважень державних органів у сфері судоустрою.

2. Крім того, Конституційний Суд України припинив конституційне провадження у справі щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) положень частини другої статті 20, пункту 3 частини шостої статті 122 Закону № 2453, пункту 1¹ частини першої статті 3, пунктів 2¹, 2² частин першої статті 27, статей 29¹, 32¹ Закону № 22 з наступними змінами, у яких закріплено повноваження Вищої ради юстиції призначати суддів на адміністративні посади в судах та звільняти їх з цих посад, на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

Своє рішення Суд обґрунтував тим, що «аналіз конституційного подання свідчить про те, що правового обґрунтування тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень Закону № 2453 саме в цій частині не наведено».

3. В цілому погоджуючись з Рішенням Суду щодо конституційності підданих конституційному контролю положень Закону № 2453, є всі підстави звернути увагу на недостатню обґрунтованість рішення Суду в частині припинення провадження щодо неконституційності положень частини другої статті 20, пункту 3 частини шостої статті 122 Закону № 2453, пункту 1¹ частини першої статті 3, пунктів 2¹, 2² частини першої статті 27, статей 29¹, 32¹ Закону № 22 з наступними змінами, якими закріплено повноваження Вищої ради юстиції призначати суддів на адміністративні посади в судах та звільняти їх з цих посад.

Шляхом ухвалення рішення про припинення провадження у цій частині Конституційний Суд України фактично залишив діючим механізм наділення адміністративними повноваженнями у судах Вищою радою юстиції при наявності підстав визнати його неконституційним.

4. Аналіз конституційних засад діяльності Вищої ради юстиції, встановлених статтею 131 Основного Закону України дає підстави для висновку, що до її відання не належать питання внутрішньої діяльності судів, зокрема і судового адміністрування. У зв'язку з цим наділення Вищої ради юстиції повноваженнями призначати на посади та звільняти з посад голів місцевих, апеляційних та вищих спеціалізованих судів, а також їх заступників суперечить вимогам частини другої статті 8 Конституції України, відповідно до якої закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй, та конституційним приписам, відповідно до яких органи державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19).

Виходячи з цих конституційних положень сформульована позиція Конституційного Суду України у Рішенні від 21 травня 2002 року № 9-рп/2002 (справа про Закон України «Про Вищу раду юстиції»), де зазначено, що Вища рада юстиції є органом, статус якого встановлено Конституцією України (абзац четвертий пункту 3 мотивувальної частини Рішення).

Отже, предмет відання названого органу не може бути розширено або звужено якимось іншим способом, ніж шляхом внесення відповідних змін і доповнень до Конституції України. Із цього випливає, що Вища рада юстиції не наділена конституційною компетенцією щодо призначення суддів на адміністративні посади та звільнення їх з цих посад.

Саме з цього виходив Конституційний Суд України при прийнятті Рішення від 16 жовтня 2001 року № 14-рп/2001 (справа про призначення суддів), в якому зазначив, що «за змістом пункту 1 частини першої статті 131 Конституції України право внесення подань Верховній Раді України про обрання суддів безстроково та призначення суддів на адміністративні посади в судах загальної юрисдикції на Вищу раду юстиції не поширюється», а також роз'яснив, що це положення, в якому закріплено повноваження Вищої ради юстиції вносити подання про призначення суддів на посади або про звільнення їх з посад «треба розуміти так, що Вища рада юстиції вносить подання Президенту України про перше призначення на посаду професійного судді строком на п'ять років» (пункти 1, 2 резолютивної частини Рішення).

Отже, положення Закону № 2453 та Закону № 22, в яких визначаються повноваження Вищої ради юстиції призначати суддів на адміністративні посади в місцевих, апеляційних та вищих спеціалізованих судах, а також звільняти їх з цих посад, суперечать частині другій статті 8, частині другій статті 19 та частині першій статті 131 Конституції України, а тому наявні підстави для визнання їх неконституційними.

5. Крім того, з метою правової визначеності Конституційний Суд України у цьому випадку мав можливість зазначити у Рішенні, що в умовах відновлення дії норм Конституції України в редакції 1996 року вирішення питань щодо призначення на адміністративні посади в судах (та звільнення з них) є складовою повноважень Президента України.

Відповідно до пункту 23 частини першої статті 106 Конституції України саме Президент України утворює суди, тому аналіз конституційних засад і законоположень, якими встановлено повноваження Президента України у сфері судоустрою, надавав Суду підстави для висновку, що процес утворення судів включає в себе не тільки затвердження мережі судів, а й гарантування рівня їх організаційного забезпечення у межах цих повноважень.

Рішення Конституційного Суду України від 16 травня 2007 року № 1-рп/2007, яким було визнано неконституційним положення частини п'ятої статті 20 Закону України «Про судоустрій України», де передбачалось, що голова суду, заступник голови суду призначаються на посаду та звільняються з посади Президентом України, вичерпало свою дію у зв'язку з втратою чинності вказаного Закону. Тому правових перешкод для встановлення на законодавчому рівні раніше існуючого механізму призначення і звільнення суддів з адміністративних посад немає.

Легітимність призначення на ці посади Вищою радою юстиції можна забезпечити лише внесенням змін до статті 131 Конституції України, де передбачити можливість цього органу здійснювати повноваження у сфері організаційного забезпечення судової діяльності шляхом призначення і звільнення з посад голів судів та їх заступників.

У будь-якому випадку без визначення цієї процедури на конституційному рівні зберігаються передумови для дискусій з приводу конституційності чинного механізму наділення суддів адміністративними повноваженнями та звільнення з посад голів і заступників голів судів.

Суддя Конституційного Суду України

В. Бринцев